

KONUŞMA BECERİSİNİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ETKİNLİK ÖNERİLERİ

Yusuf DOĞAN*

Öz

Temel dil becerilerinden konuşma becerisinin eğitimi, Türkçe eğitiminde ihmal edilen konulardan biri olagelmıştır. Bu becerinin ihmal edilmesinin sonuçları, ilköğretimden yükseköğretime kadar eğitimin her kademesinde kendini göstermektedir. Konuşma, bir dili tam olarak biliyor olmanın önemli göstergelerindendir. Bu beceri ayrıca, öğrencilerin okulda başarıya ulaşmalarında büyük görevler üstlenir. Çocuklar okula başladıklarında konuşma becerisini belirli bir düzeyde edinmiş durumdadırlar. Okula başlanmasıyla birlikte diğer dil becerileriyle birlikte konuşma da planlı ve programlı olarak ele alınmaya başlanır. Bu yazıda öncelikle konuşma-iletişim ilişkisi ele alınmış, konuşma becerisi eğitiminin niçin gerekli olduğu çeşitli yönleriyle belirtilmiş, bu becerinin diğer dil becerileriyle ilişkisine değinilerek konuşma eğitiminin nitelikleri ele alınmıştır. Ardından da konuşma becerisinin eğitime yönelik etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Dil becerileri, konuşma eğitimi, ilköğretim, etkinlik.

Abstract

The speaking skill, which is among basic language skills, has always been one of the most neglected issues. The consequences of this negligence are observed at all levels of education from primary to higher education. Speaking is one of the most important indicators of knowing a language well. This skill also has great roles in students' achieving success at school. When children begin to go to school, they already have the speaking skill to some extent. Together with other language skills, speaking is also handled in a scheduled and planned way. In this paper, primarily speaking- communication relationship, the reasons why speaking education is necessary, and the qualifications of the speaking skill are discussed by mentioning the connection of this skill with others. And lastly, some example activities about how to teach speaking are presented.

Keywords: Language skills, speaking education, primary education, activity.

Giriş

Dil becerilerinden dinleme ve okuma “anlama”yı, konuşma ve yazma da “anlatma”yı oluşturmaktadır. Anlama becerilerinden *dinleme*, anlatma becerilerinden ise *konusma* diğer dil becerilerinden önce kazanılmaktadır. Diğer bir ifadeyle çocuk, okula başlamadan dinleme ve konuşma becerilerini belirli oranda edinmektedir. Bundan dolayıdır ki okula başlayan çocuklara ağırlıklı olarak okuma ve yazma eğitimi verilir. Hatta öğretmenlerin pek çoğu, çocuklar okula geldiklerinde dinleme ve konuşmayı bildikleri için bu becerilere müfredatta yer vermeye gerek olmadığını düşünmektedir (Tompkins, 1998:304). Burada şu husus gözden uzak tutulmamalıdır: Öğrencilerin okula başlamadan önce belirli bir oranda edindikleri dil becerileri, örgün eğitimin başlamasıyla birlikte planlı ve programlı olarak ele alınmaktadır. Dil becerilerinin her biri, bir bütünün parçası olarak düşünülmekte ve hepsinin dengeli gelişimi için çalışmalar yürütülmektedir. Dil becerilerinin hepsine birden belirli bir düzeyde hâkim olmadıkça o dil tam olarak biliniyor sayılamaz.

Anlatma becerilerinden olan “konuşma” becerisinin eğitimi, Türkçe eğitiminde ihmal edilen konulardan biri olagelmıştır. Bu ihmal edilmişliğin sonuçları, ilköğretimden yükseköğretime kadar eğitimin her kademesinde kendini göstermektedir. Konuşma, bir dili tam olarak biliyor olmanın önemli göstergelerinden ve aynı zamanda çocuklar için okulda başarıya ulaşmadaki en temel şartlardan biridir. Okul, çocukları hayata hazırladığı için dil becerilerinin de sınıfta çocukların iletişim becerilerini geliştirecek şekilde ele alınmasında yarar vardır.

Bu yazıda öncelikle konuşma-iletişim ilişkisi üzerinde durulmuş, konuşma becerisi eğitiminin niçin gerekli olduğu çeşitli yönleriyle belirtilmiş, bu becerinin diğer dil becerileriyle ilişkisine değinilerek konuşma eğitiminin nitelikleri ele alınmıştır. Son olarak da konuşma becerisinin eğitime yönelik etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

İletişim ve Konuşma

Toplumsal bir varlık olan insan, yaşadığı çevredeki insanlarla iletişim kurma gereği duyar. “İletişim, iletilmek istenen materyalin, ilgili herkes tarafından tamamen anlaşılabilmesi amacıyla bilgi, kanaat ya da düşüncenin; yazı, konuşma ve görsel araçlarla veya bunların bir arada kullanımıyla iletilmesi, alınması veya değıştırilmesi olarak tanımlanabilir.” (Sillars, 1997:1). Tanımda da belirtildiği gibi pek çok şekilde gerçekleşmesine rağmen, iletişim dendiğinde akla hemen “*insan ile*

insan arasındaki sözel bir süreç şeklinde işleyen konuşma gelmektedir” (Oskay, 2005:1).

Konuşmanın pek çok tanımı yapılmıştır. Bunlardan birkaçı şöyle sıralanabilir:

Konuşma; düşünce, duygu ve bilgilerin seslerden oluşan dil aracılığıyla karşı tarafa aktarılmasıdır (Demirel, 1999:40). Konuşma, zihinsel bir çabayla, zihinsel birikimle oluşturulan iletinin dil aracılığıyla karşıdakine sunulmasıdır (Adalı, 2003:27). “Konuşma, insanın doğuştan sahip olduğu, zaman içinde öğrenip yaşamak suretiyle edindiği düşünce ve görüşleri ile kendi istek ve duygularını belli bir maksatla karşıdakine veya karşıdaki kişilere iletebilmesidir.” (Çongur, 1995a: 42).

Konuşmak, Türkçe Sözlük’te (2005:1213) birçok şekilde tanımlanmıştır. Bu yazının penceresinden şu tanımlara yer vermek yararlı olacaktır:

Bir dilin kelimeleriyle düşüncesini sözlü olarak anlatmak.

Belli bir konudan söz etmek.

Bir konuda karşılıklı söz etmek, sohbet etmek.

Söylev vermek, konuşma yapmak.

Düşüncesini herhangi bir araç kullanarak anlatmak.

Görüldüğü gibi içinde pek çok kavram barındıran ve sosyal bir varlık olan insanın sosyalleşmesinde büyük görevler üstlenen konuşma becerisi; insanı insan yapan en belirleyici unsurlardan biridir. İnsan, doğuştan getirdiği bu yetisini içinde bulunduğu toplumun diline göre şekillendirir ve bir ömür boyu kullanır.

Konuşma Eğitiminin Gerekliği

İnsan; toplum ilişkilerini düzenlemek, toplumda bir yer edinmek, kendini çevresindekilere anlatabilmek, herhangi bir konu hakkında bilgi vermek; duygu, düşünce ve fikirlerini açıklayabilmek gibi çeşitli sebeplerle sık sık konuşma eylemine başvurmak zorundadır. Ancak bu konuşmalar baştan savma, gelişigüzel, basmakalıp ve yavan olduğu sürece kişi meramını anlatmaktan, ilgi, saygı ve sempati toplamaktan aciz kalır; giderek toplum dışına itilirken (Emir, 1986:290) güzel konuşan kişinin toplumda daha iyi karşılandığını, daha çok saygı gördüğünü gözden uzak tutmamak gerekir.

Konuşma becerisinin üstlendiği görevler İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da şu şekilde belirtilmektedir: Konuşma becerisi, öğrencilerin Türkçenin estetik zevkine vararak ve zengin söz varlığından faydalanarak kendilerini doğru ve rahat ifade edebilmeleri; sosyal hayatta karşılaşacakları sorunları konuşarak çözebilmeleri, yorumlayıp değerlendirebilmeleri, çevreleriyle iletişim kurup iş birliği yapmaları ve ortak karar vermeleri açılarından önemlidir (MEB, 2006:6).

Hem çocuklar hem yetişkinler “konuşma” becerisini “yazma” becerisinden daha sık ve daha fazla kullanır. Günümüzde dünyada yaklaşık 3000 konuşma dili varken bunların yaklaşık sadece 200'ünde yazı dili bulunmaktadır (Tompkins, 1998:304). Yazı diline göre günlük hayatımızda çok daha fazla yer tutan konuşma becerisinden; bilgi vermek, söz alışverişinde bulunmak, duygu ve düşünceleri paylaşmak için her düzeyde ve ortamda yararlanılmaktadır (Sağır, 2004:12). Bu da “konuşma”nın “yazma”dan çok daha yaygın kullanıldığının göstergesidir. Ayrıca araştırmalar konuşma becerisinin, öğrencilerin okul hayatlarındaki öğrenmelerinde önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Bilindiği gibi öğrenme ve öğretme bir iletişim sonucu gerçekteşmektedir. Bireylerin, eğitimi sırasında her türlü öğrenmeyi gerçekteştirebilmeleri, büyük ölçüde sözlü iletişim becerilerini etkili kullanmalarına bağlıdır. Duygu ve düşüncelerini doğru, anlaşılır ve etkili bir biçimde anlatamamak, bir bakıma düşünmemek, sonuç olarak sınıfın etkinliğine karışmamak, özetle; öğrenememek demektir (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 2004:59). Hem okulda hem de içinde bulunulan toplumda çevreyle iletişim kurmamak; toplumda, birey olmanın gereklerini yerine getirmemek anlamına da gelir. Bu anlamda konuşma insan olmanın gereklerinden biridir.

Çocuklar, okula başlamadan önce konuşmayı az çok öğrenmiş durumdadırlar. Ancak bu konuşma, “kendi yaşlarının ve çevrelerinin” Türkçesidir. Genellikle gelişigüzel olan bu konuşma, çoğu zaman da ağız özellikleri taşır. “Çocuklar okula başladıklarında zaten konuşabiliyorlar; bunun için konuşma eğitimine gerek yoktur.” şeklinde bir düşünceye sahip olmamak gerekir. Okula başlanmasıyla birlikte, çevreden kazanılmış dil becerilerinin kazanılma süreci gelişigüzellikten kurtulmakta ve dil eğitimi-öğretimi, üzerinde hassasiyetle durulan bir konu olmaktadır. Okul dönemi, dilin doğru ve etkili; inceliklerinin ve güzelliklerinin sistematik olarak verildiği bir dönemdir (Sever, 1993:2). İşte bu yüzden okul, dilin doğru ve güzel kullanımının bir alışkanlık hâline dönüştürülmesinde önemli görevler üstlenmektedir.

Okula başlamadan önce ailedeki konuşma eğitiminin büyük bir oranda gelenek, görenek ve alışkanlıklar çerçevesinde yürütülmesi; çocuğun konuşma becerisinin, zamanında ve gereği gibi işlenip geliştirilmemesi sonucunu doğurur. Bu sonuç ise aile içi ilişkilerde; komşuluk, arkadaşlık, öğretmen ve öğrenci ilişkileriyle iş çevresindeki ilişkilerde sorunlara ve sıkıntılara neden olmaktadır (Taşer, 1992:6-7). Bu sorunu ortadan kaldırmak için ilköğretim birinci sınıftan itibaren konuşma becerisi üzerinde özenle durulmalıdır.

Konuşmada kültür dilinin ulama, vurgu, tonlama gibi söyleyiş özelliklerinin, ölçünlü (standart) dilin ilkelerine uygun bir anlayışla kazandırılması öğretimin temel sorumluluğudur. Ayrıca öğrencilerin, kelime dağarcığının zenginleştirilerek anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi için duygu, düşünce ve tasarılarını sözle anlatmaya isteklendirilmesi gerekir. (Sever, Kaya ve Aslan; 2006:26). Öğrencilerin istekli olmaları, o işi yapabileceklerine inanmalarına bağlıdır. Sınıf içinde öğrencilere sunulan örnekler ve yapılan uygulamalar, seviyeye uygun olursa öğrenciler istekli duruma geleceklerdir.

Ülkemizde ilköğretimi bitiren öğrencilerin liseye devam etme zorunluluğu yoktur. Bu, ilköğretimi bitiren öğrencilerden bir kısmının bir daha örgün eğitim kurumlarında öğrenim görmeyebilecekleri anlamına da gelir. Yani ilköğretim okulları, liseye devam etmeyecek öğrenciler için, öğrenim gördükleri ilk ve son örgün eğitim kurumu niteliğini taşır. Bu yüzden ilköğretimde öğrencilere verilen eğitimin, onları her açıdan hayata hazırlayacak nitelikte olması gerekir.

İlköğretimdeki Türkçe dersleri; öğrencilerin, içinde yaşadıkları toplumda sağlıklı ilişkiler kurmaları, çevrelerinde olan biteni anlayabilmeleri, anladıklarını da sözlü ve yazılı olarak anlatabilmeleri için önemli görevler üstlenir. Diğer bir ifadeyle, okulun, başta iletişim becerisi olmak üzere çocuğun hayatının her yönüyle ilgili olumlu değişiklikler meydana getirmesi beklenir.

İletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler, dünyayı küçültmüş ve anlaşma aracı olarak kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen konuşmaya doğrudan büyük görevler yüklemiştir. İşte bu yüzden okullarda konuşma becerisi üzerinde özenle durulmalıdır. Okul, iletişim engellerini kaldırıp bireylerin iletişim becerilerini geliştiremezse bu durum, bireyler ve kuşaklar arası çatışma ihtimalinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayacaktır (Korkmaz, 1996:43). Ayrıca, öğrenci merkezli eğitim programlarının uygulanmaya başladığı günümüzde sınıf içi ve sınıf dışı öğrenmelerde öğrencilerin sözlü iletişim becerileri daha da önem kazanmıştır (Saraç,

2006:108). Artık, öğretmenin aktif olduğu tek yönlü bir iletişimden ağırlıklı olarak öğrencinin aktif olduğu çift yönlü bir iletişim ortamına geçilmiş durumdadır.

Okul ağındaki çocuklardan yetişkin insanlara varıncaya kadar her yaştan pek çok insan, genellikle meramını sözle ifade edemediğinden yakındır. Kendisini özürlü göstermek için de konuşmanın doğuştan gelen bir yeterlilik olduğunu savunur. Oysa söz söyleyebilme, yani konuşabilme, doğuştan gelen bir yeterlilik olmaktan çok, çalışmak ve azimle kazanılabilen bir yetenektir (Emir, 1986:288). Konuşma eğitiminin amacı; bu yeteneği geliştirmek; etkili ve doğru sözü bulup söyleyebilme becerisini kazandırmaktır. Örgün eğitim kurumları öğrencilere bu anlamda bir katkı sağlayamıyorsa, eğitimin en temel amaçlarından biri gerçekleşmiyor demektir.

Dil becerileri arasında sosyalleşme ile ilgisi en çok olan beceri “konuşma”dır. Bu yüzden “*konuşma becerisinin gelişmesi psikoloji, sosyal psikoloji, davranış bilimleri, iletişim bilimleri gibi bilimlerle doğrudan ilişkilidir*” (Ünalın, 2007:2-3). Konuşma eğitimi aynı zamanda sosyalleşme eğitimi anlamına da gelmektedir. Konuşma eğitimi olmadan uygarlık ve demokratikleşme olmaz. Bunun içindir ki Batı’da ilk ve ortaokullarda ‘Konuşma Sınıfları’ bulunmaktadır. Bu sınıflarda teyp, video, mikrofon, kürsü vb. konuşma eğitiminde kullanılacak araç gereçlere yer verilmektedir (Yalçın, 2002:164). Konuşma becerisi gelişmiş kişiler, yakın çevrelerinden uzak çevrelere kadar sağlıklı iletişim kurma konusunda sağlıklı bireyler olarak ön plana çıkacaklardır.

Konuşma eğitiminde sık rastlanan sorunlardan biri de öğrencilerin ağız özelliklerini muhafaza etmeleridir. Konuşma eğitimi çalışmalarında bu konunun da üzerine eğilmekte yarar vardır. Çünkü ruh bilim, ağız düzeltme eğitiminin çocuklukta ya da erginlik (12-18) yaşında başarılı olabileceğini; çünkü insanın sözcük dağarcığının bu yaşlarda olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca konuşma örgenleri, boğumlama alışkanlıkları gene bu yaşlarda kazanılmaktadır (Göğüş, 1978: 220-221). 4-16 yaşları arasında ciddi ve sağlıklı bir konuşma eğitimi verilmemişe, ileri yaşlarda konuşma eğitiminin başarılı olması güçleşmektedir. Konuşma eğitimi sadece bir öğretim şeklinde değil; oyun, uygulama ve eğitim şeklinde olmalıdır. Konuşma öğretilebilecek bir beceri değil, aksine uygulama ve eğitimle gelişen bir beceridir (Yalçın, 2002:144). Bu yüzden konuşma eğitiminden alınacak verim; bu konuda verilecek eğitimin ciddiyeti, öğrenciye hitap etme ve uzun soluklu olmasıyla orantılı olacaktır.

Yukarıda vurgulanan hususlar çerçevesinde konuşma becerisi hem birey hem de toplum için son derece önemlidir. Bu sebeple, özellikle sınıf ve Türkçe öğretmenlerine büyük sorumluluk düşmektedir. Birtakım kurallar ezberleyerek ve bunları ezberleterek konuşma becerisinin geliştirilmesi mümkün değildir. Bunun için bol ve çeşitli uygulamalar yapmak, güzel ve etkili konuşan kişileri dinlemek ve onları model almak gerekir (Özbay, 2005a:5). İnsanın doğuştan getirdiği bir beceri olan konuşmanın doğru ve etkili olması bu alanda verilecek eğitime bağlıdır. Beceriler, hiçbir uğraş vermeden ve kendiliğinden gelişmez. İnsanın sahip olduğu hangi beceri olursa olsun o becerinin geliştirilmesi için eğitim çalışmaları, uygulamaları yapmak şarttır. Eğitimle belirli bir noktaya getirilmiş beceriler de sık sık tekrarlarla, uygulamalarla canlı tutulmalıdır.

Konuşma Eğitiminin Niteliği

Konuşma eğitiminde asıl amacın, kişinin duygu ve düşüncelerini başkalarına kimi zaman anında (hazırlıksız olarak), kimi zaman da hazırlıklı olarak rahatlıkla ifade edebilmesini sağlamak olmalıdır. Hazırlıklı konuşmalar önceden planlanır; çeşitli araştırmalar yapılarak bilgi, belge ve ayrıntılar bir araya getirilerek konuşmalar hazırlanır. Hazırlıklı konuşmalarda belirli kurallar hâkimdir ve sunulan bilgiler konuşmacının amacına hizmet eder. Hazırlıklı konuşmalarda konuşmacı, hazırladığı konuşmayı, konuşma öncesinde birçok kez prova edebilme şansına sahiptir. Hazırlıksız konuşma ise kişinin günlük hayatta herhangi bir ön hazırlık yapmadan evde, okulda, dışarıda, işyerinde ikili ilişkilerinin tümündeki konuşmalarıdır. Hazırlıksız konuşmalarda kişi o andaki bilgi birikimine dayalı olarak konuşur (Yalçın, 2002:136-144). Bu tür konuşmalar etkili dinlemeyi gerektirir. Konuşmacı, söylenenleri dinleyecek, algılayacak, yorumlayacak ve karşılık verecektir. Bütün bu işlemler saniyeler içinde gerçekleşecektir. Dinleme sağlıklı gerçekleşmemişse bundan; algılama, yorumlama ve karşılık verme (konuşma) süreçleri de olumsuz etkilenecektir. Bu da dil becerileri arasında var olan hayati ilgiyi göstermesi bakımından önemlidir.

Konuşma eğitimine yönelik çalışmalar, en temel öğretim ilkelerinden biri olan “kolaydan zora” ilkesi göz önünde bulundurularak planlanmalıdır. Bu çerçevede öğrencilere, sınıfın tamamına hitap edecek konuşma örneklerinden önce ikişerli-üçerli gruplar hâlinde grup içi konuşma çalışmaları yaptırmak yerinde olacaktır. Bu çalışmada konuyu öğretmen belirleyebileceği gibi öğrenciler konu seçiminde serbest de bırakılabilir. Grup çalışması; öğrencilerin heyecanlarını kontrol

etmelerine, duygu ve düşüncelerini ifade etme alışkanlığı kazanmalarına yönelik etkili bir çalışma ortamı sunar. Yalnız, öğretmen grup oluşumunu öğrenciye bırakmamalı grup üyelerini kendisi seçmelidir. Gruplar, sınıf içi iletişimleri iyi olan öğrencilerin bir araya gelmesinden ziyade iletişimleri zayıf öğrencileri aynı grupta toplayacak şekilde oluşturulmalıdır. Böylece sınıftaki öğrencilerin hepsi sınıf içi iletişim durumlarında rahat davranmaya başlayacaklardır.

İnsanların büyük bölümü bir kişi veya bir topluluk karşısında konuşmaktan çekinir. Bu çekingenlik zaman zaman korkuya dönüşür. Amerika'da yapılan araştırmalar, Amerikan halkının % 75'inin topluluk önünde konuşma korkusu olduğunu ortaya koymaktadır (Arıkan, 2004:157). Zaten çekinilen bir işi yaparken çalışmaya, kolay (basit) örneklerden başlamak bu çalışmadan beklenen verimi artıracaktır. Çalışmalar ilerledikçe öğrenciler konuşma becerilerinin geliştiğini fark edecekler ve daha kapsamlı konuşma uygulamalarına katılabileceklerdir.

Öğrencilere verilecek konuşma eğitimi, onların rahat, kolay, akıcı konuşabilmelerini sağlayacak nitelikte olmalıdır. Bunun için öncelikle öğrencilerin bilgi eksiklikleri giderilmeli ve ardından onlara günlük hayattaki gerçek iletişim durumları göz önünde bulundurularak uygulamalar yaptırılmalıdır (Richards, 2003:2). Çünkü öğrenmenin kalıcı olması, öğrenilen şeylerin hayatla iç içeliği ile doğru orantılıdır. Öğrenilenleri günlük hayatta uygulama imkânı bulduğumuzda bu öğrenmeler daha anlamlı hâle gelir. Öğrenci, okulda üzerinde durulan uygulamalarla okul dışında hiç karşılaşmıyorsa verilen eğitim hayattan kopuktur ve bu uygulamalardan beklenen verimi almak güçleşir. Günlük hayata hitap eden çalışmalar yapıldığında ise öğrenciler, üzerinde durulan konularla, okul dışında geçirdikleri zamanlarında da karşılaşacaklardır. Öğrenciler böylece, sınıfta gördükleri konuları, günlük hayatlarında tekrar etme imkânına sahip olacaklardır. Bu durum, okulda verilen eğitimin hayattan kopuk olmadığını gösterir. Hayattan kopuk olmayan eğitim aynı zamanda çocukları hayata hazırlayan bir nitelik taşıdığından, müfredat programlarında vurgulanan hususlar da gerçekleştirilmiş olacaktır.

Okullar, eğitim-öğretim faaliyetlerini standart dille yürüten ve öğrencilerin bu alandaki becerilerini geliştirme çabası içinde olan kurumlardır. Başta sınıf ve Türkçe öğretmenleri olmak üzere ilköğretim okullarında görevli bütün öğretmenler okulun üstlendiği bu görevin bilincinde olmalı ve buna göre davranmalıdırlar. Bu çerçevede bütün öğretmenler, eğitim-öğretim çalışmalarının her aşamasında, yöresel ağzı kullanmama ve standart dili kullanma konusuna özen göstererek öğrencilere iyi model olma görevini yerine getirmelidirler.

Ses organları aracılığıyla karşı tarafa iletilmek istenen unsurların karşı tarafın zihninde de kendi zihnindeki şekliyle oluşması, konuşmacının amacını oluşturur. Her konuşmacı, söylediklerinin, dinleyici veya dinleyiciler tarafından tam olarak anlaşılmasını ister. Bu, sağlıklı iletişim için gerekli bir şarttır. Sağlıklı iletişim ise kişiler arası ilişkilerin niteliğini belirler. Bu yüzden toplumdaki her vatandaşın, duygu ve düşüncelerini doğru ve eksiksiz bir şekilde ifade edecek derecede konuşma becerisini geliştirmiş olması gerekir. Konuşmacı, zihnindekileri tam olarak karşılayan kelimeleri, cümleleri kullanarak duygu, düşünce veya tasarılarını dile getirmelidir. Konuşanın tam ve doğru olarak ifade ettiği, dinleyenin de eksiksiz ve net bir şekilde anladığı konuşma, gerçek konuşmadır.

“Dil sanatları” olarak da adlandırılan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri bir bütündür. Türkçe dersindeki etkinlikler, bu beceriler arasında gereken yerlerde geçişler sağlanarak yapılmalıdır (Özbay, 2005b:177-178). Dil becerileri arasında sürekli bir iç içelik vardır. Bir beceriyi başlı başına düşünmek imkânsızdır. Bu beceriler bir bütünün parçaları olduğu, o bütün de dil olduğu için bu iç içelik olağandır. Konuşma eğitiminde de hem sessiz hem de sesli okuma önemli görevler üstlenir. “*Bir plan ve çeşitlilik içinde, yararlı olanı seçerek, anlayarak, işaretleyerek, not alarak, bir defada anlaşılmayan kelime ve cümleleri tekrar tekrar okuyup, anlamlarını kavrayarak okumak*” (Çongur, 1995b:55) kişinin, bilgi birikimi kazanması için yapması gereken çalışmaların başında gelir. Bilgi birikimi, bir konuşmanın güzelliğini, etkililiğini belirleyen en temel noktalardan biridir. Sesli okuma ise konuşmada telaffuz ve anlatım gücü bakımından yarar sağlar (Çongur, 1995b:55). İşte bundan dolayı konuşma eğitiminde öğrencilere, onların seviyesine uygun fıkralar, hikâyeler, gazete haberleri vb. metinler sesli olarak okutulmalıdır. Bu tür çalışmalar öğrencilerin kendilerine güven duymasına, telaffuzlarının güçlenmesine yardımcı olacaktır.

Konuşma eğitiminde dikkat edilmesi gereken diğer hususlardan birkaçı da şu şekilde sıralanabilir:

* Konuşma eğitimi ile ilgili çalışmalar sırasında öğretmen, öğrencilerine nasıl söz alınacağı, ne zaman ve nasıl soru sorulacağına; konuşmaya başlama ve konuşmayı bitirme ifadelerine; hazırlıklı konuşmalarda hazırlığın nasıl yapılacağına yönelik örnekler sunmalıdır. Öğretmen anlatarak ve göstererek öğrencilerine örnek olmalıdır. Öğrenciler de gözlemedikleri örneklerden hareketle kendi uygulamalarını hayata geçireceklerdir.

* Konuşma eğitimindeki uygulamalarla öğrenciler yanlışlarını düzeltmeli, eksiklerini tamamlamalı ve buldukları düzeyden üst basamaklara doğru yol almalıdır. Öğretmen “konuşma değerlendirmesi” ile ilgili olarak da çeşitli örnekler üzerinde durmalı, öğrencilerle beraber çalışmalar yapmalıdır.

* Çalışmalar öğrencilerin ilgisini çekmeli, müfredatın diğer alanlarıyla birlikte düşünülerek zenginleştirilmeli, günlük konuşmalara uygulanabilir olmalıdır (Brown ve ark., 1981:30).

* Öğrencilere, konuşma yaparken rahat olmanın ve heyecanı kontrol etmenin önemi vurgulanmalıdır. Heyecanı kontrol etme teknikleri (derin nefes alma ve tutma, karşıda kimsenin olmadığını varsayma vb.) hakkında öğrencilere bilgi verilmelidir.

* Güzel ve etkili konuşmada kelime hazinesi ve bilgi birikiminin önemi hakkında öğrenciler uyarılmalıdır. Bilgi birikimini artırmada iyi bir okuyucu ve dinleyici olmanın önemi vurgulanmalıdır.

* Sınıf ortamında öğretmenden çok öğrencilerin aktif olması, eğitim-öğretim çalışmalarında beklenen verimin alınmasında her zaman vurgulanan bir özelliktir. Öğretmenler, öğrencilerin kendilerini rahatlıkla ifade edebilecekleri bir sınıf ortamı oluşturmalarıdır. Bunun için de öğrencileri konuşturacak her fırsattan yararlanılmalıdır.

Türkçenin, öğrencinin, kişiliğiyle yoğrulmuş bir duruma gelmesi için ilkokuldan yüksekokul son sınıfa kadar en güzel yapıtlarla karşılaşması ve bu uzun süre boyunca sözlü anlatım çalışmaları yapması şarttır (Burdurlu, 1979:369). Etkinlikler yardımıyla öğrencilerin, âdeta bir oyun havası içinde sıkılmadan öğrenmeleri ve konuşma becerisini bir davranış hâline gelecek şekilde kazanmaları amaçlanmalıdır (Kurudayıoğlu, 2003:308). Bunun için mümkün olduğunca farklı ve öğrencinin rahatlıkla katılabileceği nitelikte uygulamalara başta Türkçe dersi olmak üzere tüm derslerde yer verilmelidir. Unutulmamalıdır ki dil, insanı çepeçevre sarmış bir varlıktır ve kişinin bu varlıktan kendini soyutlaması bir an bile mümkün değildir.

Konuşma becerisi eğitiminin gerekliliği ve bu eğitimin şekliyle ilgili ana hatları ortaya koyduktan sonra sınıf ve Türkçe öğretmenlerinin derslerde uygulayabilecekleri etkilere birkaç örnek vermekte yarar vardır. Öğretmenler bu etkinlikleri aynen uygulayabilecekleri gibi etkinliklerde, öğrencilerinin durumuna göre değişiklikler de yapabilirler.

Konuşma Becerisinin Eğitimine Yönelik Etkinlikler**ÖRNEK ETKİNLİK-1****Etkinliğin Adı:** Peşin Para

Açıklama: Aşağıda, Nasrettin Hoca fıkralarından “Peşin Para” adlı fıkra manzum olarak yer almaktadır.

Etkinliğin Uygulanışı: Öğretmen bu metni okumadan önce sınıftan belirleyeceği bir öğrencinin gözlerini bir kumaş parçası, mendil vb. ile bağlar. Daha sonra kulaklık yardımıyla teypten müzik dinletmeye başlar. Öğretmen aşağıdaki metni sınıfa bir kez okur. Okumaya başlamadan önce öğrencilere, dinleyecekleri metni daha sonra, gözü bağlanarak müzik dinleyen arkadaşlarına anlatacaklarını belirtir. Okuma işlemi bittikten sonra müzik dinleyen öğrencinin kulaklığı çıkarılır, gözü açılır. Sınıftaki diğer öğrencilerden manzum hâldeki fıkrayı gözü kapatılan arkadaşlarına hikâye şeklinde anlatmaları istenir. Bu anlatım sırasında mümkün olduğunca çok sayıda öğrenciye söz verilir. Sınıftaki öğrencilerin anlatımı bittikten sonra söz alarak anlatan öğrencilerin anlatımlarında bir eksikliğin olup olmadığı sorulur. Varsa bu eksikler yine öğrencilere söz verilerek giderilir. Daha sonra, dinleyen öğrenciye söz verilir ve arkadaşlarının anlattıklarından hareketle metni bir kez de kendisinin anlatması istenir. Bu etkinlik öğrencilerin dinleme ve konuşma becerilerini geliştirmeye yönelik bir etkinliktir.

Peşin Para

Hocanın bir komşusuna borcu var.
Adam sabah akşam kapıya damlar.
Der ki: “Hocam! Pek üzdün, artık yeter!
Öde şunu; bir efendilik göster.”
Hoca cevap verir: “Vallahi inan,
Aklımda fikrimde hep senin paran.
Hiç darda olmasam ödemez miyim?
Falanca gün gel de al demez miyim?
Hacet bile bırakmam aramana.
Ama yok! Allah bana, ben de sana.”
Hasılı bu iş böyle, aylar ayı

Uzar gider, vermez Hoca parayı.
Nihayet bir gün kapıyı açınca
Bizim rahmetli Hoca:
“Haydi komşu! der, hayırlı olsun,
Parayı alıyorsun.”
Komşunun gözleri sevinçle parlar;
“Ne zaman?” diye sorar.
“Yakında!” “Yakında ama, ne zaman?”
“Diken tohumu ektim bütün yola”
Komşu bakar hiçbir şey anlamadan:
“Yaaaa! Bu diken tohumu da ne ola?
Anlamadım...” “Anlatırım şimdi ben.
Azizim, bir hazinedir bu diken!
Hele bir çıksın, büyüsün bu dikenler...
Buradan koyun sürüleri geçer,
Tüyleri hep takılır dikenlere.
Ne diye uğraşacaksın boş yere,
Akşamdan akşama topla bu yönü;
Sırt st yat uyu, Tanrı’nın günü.
Sonra o yönleri bir güzel eğir.
Oldu mu sana yumak yumak iplik.
Ya, dostum, bu diken bir hazinedir.
İş, rme işine kaldı şimdilik;
Çifter ifter, atkılar, fanilalar!
Bütün arşı bu atkılarla dolar.
Kış bastırımış, fanilayı kim almaz,
Üç beş günde, tanesi bile kalmaz...
Ne paralar var bu işin ucunda!
Bak! dendi gitti senin borcun da.”

Kurban olsunlar böyle ödemeye!
Adamcağız başlar kıs kıs gülmeye.
Hoca güzel bir fırsat sayar bunu:
“Köftehor! der, işini biliyorsun;
Gördün peşin parayı gülüyorsun.

(Orhan Veli Kanık, Nasrettin Hoca, Peşin Para) (Şenbay, 1991:121-122)

ÖRNEK ETKİNLİK-2

Etkinliğin Adı: Çocuk Oyunları

Açıklama: Aşağıda, Dombit Oyunu adlı bir çocuk oyunu hakkında bazı bilgiler verilmiş ve oyunun nasıl oynandığı açıklanmıştır.

Etkinliğin Uygulanışı: Öğretmen aşağıdaki metni sınıfta yüksek sesle okur. Okumaya başlamadan önce öğrencilerden dikkatle dinlemelerini ve kendilerine, okuma işlemi bittikten sonra oyunun nasıl oynandığıyla ilgili sorular soracağını söyler. Ardından oyunla ilgili açıklamalar ve oyunun nasıl oynandığı öğretmen tarafından okunur. Daha sonra öğrencilerden, dinledikleri oyunun malzemelerinin neler olduğunu ve nasıl oynandığını ayrıntılı bir şekilde anlatmaları istenir. Bu oyunun dışında öğrencilere kendi aralarında oynadıkları oyunlar da anlatılır. Bu çalışma sırasında öğrencilere, anlatacakları oyunu dinleyenlerin “o oyunu hiç bilmediklerini varsaymaları ve en ince ayrıntısına kadar anlatmaları” belirtilir.

DOMBİT OYUNU

Oyunun Mekânı: Düz ve geniş bir zemin.

Oyuncak: Bir adet bez top. On beş adet küçük kare tahta.

Oyuncağın Malzemesi: Eski bir çorap.

Oyuncağın Hazırlanışı: Eski bir çorabın içine bez doldurulur ve etrafı dikilir.

Oyuncuların Cinsiyeti: Bu oyunu, kız ve erkekler beraber oynarlar.

Oyunun Oynanışı: İki gruba ayrılacak şekilde 6 veya 8 kişiyle oynanan Dombit oyununa başlamadan önce yazı tura yoluyla hangi grubun ilk atışı yapacağına karar verilir. Ardından ilk atışı yapmaya hak kazanan grup, tahtaları

devirdiği takdirde diğer grubun oyuncuları bir taraftan kaşmaya, bir taraftan da dağılan tahtaları tekrar üst üste dizmeye çalışır. Eğer atış yapan grubun elemanları diğer grup elemanlarından birini tahtaların tamamı üst üste dizilmeden bez toplu vurursa, oyunu kazanır. Vuramazsa kaybeder ve yine atışı onlar yaparak oyun devam eder. Oyunun sonunda yenilen taraf, tek bacak üzerinde durur (Oğuz ve Ersoy, 2005:85).

ÖRNEK ETKİNLİK-3

Etkinliğin Adı: Karikatürler

Etkinliğin Uygulanışı: Aşağıda yer alan karikatürlerin her biri asetata fotokopi çektirilir veya bilgisayarla yansıtma imkânı varsa tahtaya/duvara yansıtılır. Öğrencilerden iki dakika boyunca karikatürü incelemeleri istenir. Ardından öğrencilere, karikatürde neler gördükleri ve karikatürde anlatılmak istenenlerin neler olduğu sorulur; öğrenciler söz alarak düşüncelerini belirtir. Burada öğretmen parmak kaldırarak söz alınacağını ve ondan sonra konuşulacağını, bir kişinin sözü bitmeden onun sözünün kesilmeyeceğini özellikle vurgulamalıdır.

Resim 1

<http://fotogaleri.hurriyet.com.tr/> (23. Aydın Doğan Uluslararası Karikatür Yarışması'ndan)

Resim 2

<http://fotogaleri.hurriyet.com.tr/> (Aydın Doğan Uluslararası Karikatür Yarışması)

ÖRNEK ETKİNLİK-4

Etkinliğin Adı: Kelime Havuzu

Etkinliğin Uygulanışı: Aşağıdaki kelimelerin her biri küçük kâğıtlara yazılır. Kâğıtlar katlanarak bir kutunun içine konur. Belirlenen öğrenci bu kutudan bir kâğıt çeker. Kendisine çıkan kelime ile ilgili olarak 1 dk düşünür; oturduğu yerde ayağa kalkarak veya sınıfın karşısına geçerek bu kelime ile ilgili 3-5 dk hazırlıksız konuşma yapar.

Kelimeler: anne, baba, göz, su, arkadaş, yol, dede, bahçe, köy, ağaç, dünya, öğretmen, para, yemek, pencere, güneş, çiçek, okul, oyuncak, spor, kitap, televizyon, meyve, sıcak, soğuk, kâğıt, ulaşım, ev. (Not: Bu kelimeler örnek niteliğindedir. Öğretmen, öğrencilerinin durumuna göre bu kelimeleri değiştirebilir veya bunlara yenilerini ekleyebilir.)

ÖRNEK ETKİNLİK-5

Etkinliğin Adı: Araç-Gereçler

Etkinliğin Uygulanışı: Öğrencilere, onların bildiği, gördüğü, kullandığı veya kullanımını gördüğü çeşitli araç-gereçler ayrıntılı bir şekilde sözlü olarak tasvir ettirilir. Tasvire ek olarak araç-gerecin özellikleri, kullanıldığı yerler vb. konular

üzerinde de durulur. Bu etkinlikte öğretmen, örnek olarak, evde ve bazı işyerlerinde kullanılan araçlardan “ütü”yü ele alabilir. Ütünün hangi ihtiyaçtan hareketle icat edilmiş olabileceği, nasıl çalıştığı, ne tür işlerde kullanıldığı, geçmişten günümüze çeşitleri vb. konular üzerinde durabilir. Bu anlatımlar sırasında ütü ve ütüyle ilgili araç-gereçlerin (ütü masası vb.) resimleri gösterilebilir. Daha sonra öğrencilerden, üzerinde durulan örnekten hareketle örnekler hazırlamaları istenir.

Kaynaklar

- Adalı, O. (2003). *Anlamak ve anlatmak*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Arıkan, M. (2004). *Nitelikli İnsan*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Brown, K. L., Burnett, N., Jones, G., Matsumoto, S., Langford, N. J., Pacheco, M. (1981). *Teaching speaking and listening skills in the elementary and secondary school*. Massachusetts, USA.
- Burdurlu, İ. Z. (1979). *Okullarımızda dil eğitimi*. *Türk Dili*, C. XXXIX, S. 331, s. 369-371.
- Çongur, H. R. (1995a). Söz Sanatı (I). *TÖMER Dil Dergisi*, S. 28.
- Çongur, H. R. (1995b). Söz Sanatı (VII). *TÖMER Dil Dergisi*, S. 36.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretilimi*. İstanbul: Millî Eğitim Yayınları.
- Emir, S. (1986). *Örneklerle kompozisyon yazma sanatı*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara. İnternet’ten 20.06.2008 tarihinde indirilmiştir. <http://fotogaleri.hurriyet.com.tr>.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., Sever, S. (2004). *Türkçe öğretilimi*. Ankara: Engin Yayınları.
- Korkmaz, S. (1996). Okulda konuşma eğitimi. *Çağdaş Eğitim*, C.XXI, S.221, s. 43-44.
- Kurudayıoğlu, M. (2003). Konuşma eğitimi ve konuşma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Türkçe’nin Öğretilimi Özel Sayısı, S.13.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretilim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- Oğuz, M. Ö., Ersoy, P. (2005). *Türkiye’de 2004 yılında yaşayan geleneksel çocuk oyunları*. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER) Yayını.
- Oskay, Ü. (2005). *İletişimin ABC’si*. İstanbul: Der Yayınları.
- Özbay, M. (2005a). Sesle ilgili kavramlar ve konuşma eğitimi. *Millî Eğitim*, S.168.
- Özbay, M. (2005b). Ana dili eğitiminde konuşma becerisini geliştirme teknikleri. *Journal of Qafqaz University*, S.16.
- Richards, J. C. (2003). Current trends in teaching listening and speaking. *The Language Teacher*. July.
- Sağır, M. (2004). Temel eğitim okullarında konuşma eğitimi ve ağızlar. *Türk Dili*, S. 625. s.12-16.
- Saraç, C. (2006). Sözlü iletişim becerileri açısından Türk dili ve edebiyatı eğitim. *Millî Eğitim*, S. 169, s.106-117.
- Sever, S. (1993). *Türkçe öğretiminde uygulanan tam öğrenme kuramı ilkelerinin, öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerindeki erişime etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sever, S., Kaya, Z., Aslan, C. (2006). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Sillars, S. (1997). *İletişim* (Çev. Nüzhet Akın). İstanbul: MEB Yayınları.
- Şenbay, N. (1991). *Alıştırma diksiyon sanatı*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Taşer, S. (1992). *Konuşma eğitimi*. İzmir: İleri Kitabevi.
- Tompkins, G. E. (1998). *Language arts content and teaching strategies*. California State University. Prentice-Hall Inc. New Jersey.
- Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ünalın, Ş. (2007). *Sözlü anlatım*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe öğretim yöntemleri yeni yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ yayınları.

Summary

SUGGESTED ACTIVITIES TO IMPROVE SPEAKING SKILL

Yusuf DOĞAN*

Language skills are composed of listening, speaking, reading and writing. Listening and reading are categorized as “receptive”, speaking and writing are categorized as “productive” skills. Listening from receptive skills and speaking from productive skills are acquired earlier than other language skills. Thus, children are predominantly taught on reading and writing when they start school. Even though children have acquired the ability to speak at some level till they start school, speaking education must be given to them in Turkish language classes because those children have acquired this speaking skill from family members and friends in a haphazard way instead of a scheduled education program. This acquired language skills are taken on according to a planned and scheduled program with the start of formal education. Each of the language skills should be considered as a part of a whole, and studies should be carried out for balanced development of all of them. One cannot claim knowing a language perfectly unless he has the command of all of the language skills at a certain level.

Education of the speaking skill has always been a neglected issue in Turkish language teaching. Most of the students graduating from primary and secondary schools, and even from universities cannot state their thoughts and opinions correctly and effectively. However, speaking is one of the most significant indicators of knowing a language.

As social beings, people need to communicate with the people around them. When we say communication, what comes to mind is speaking which is an oral process taking place between people. Speaking skill is one of the most important elements that make man. Teaching and learning takes place as a result of a communication process. Learning ability of individuals is mostly related to how effective they use the oral communication skills. One’s being unable to state his thoughts and opinions, in a way not thinking, and as a result of this not taking part in classroom activities means being unable to learn.

Address for correspondence: * Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, L Blok No:125 Teknikokullar/ANKARA, ydogan@gazi.edu.tr

Both children and adults use the “speaking” ability more often than the “writing” ability. The speaking ability, which takes more place in our lives than writing, is used at all levels and any environment to inform, exchange of words, and to share feelings and thoughts. Man shapes the innate speaking ability he has according to his environment, and uses it throughout his life.

In our country, graduates of primary schools do not have to attend high schools. This also means that some of the graduates of primary school might not have the chance to study at a formal education institutions anymore. In other words, for the students who will not study at high schools primary school means the first and the last formal education institution they have ever attended. Thus, the education provided at primary schools must be of a certain quality to prepare the students for life in any aspects. Due to all these reasons, the speaking education given at schools is crucial.

One of the commonly encountered problems in speaking education is students’ retaining accent characteristics. This issue had better been dealt with in studies on speaking education. The reason of this is that psychology states that training on accent correction is effective in childhood or adolescence because one’s vocabulary is formed at these ages. If no serious and healthy speaking education is given between ages 4 and 18, it is difficult to get success in speaking education at later ages. Speaking education should be given in forms of games, practice and education rather than just teaching. Speaking is not a skill that can be taught, but a skill that develops with practice and education.

In the frame of points highlighted above, speaking training is crucial both for individuals and the society. Hence, class teachers and Turkish language teachers have a great responsibility. It is impossible to develop the speaking skill by memorizing some rules and making them be memorized. In order to achieve this development in speaking, it is necessary to expand knowledge, to have plenty and various practices, to listen to people who speak well and effectively, and to take them as models.

The Quality of Speaking Education

The main aim in speaking education should be to supply a person with the ability to tell their feelings and thoughts to others easily sometimes without preparation, and sometimes by being prepared.

The studies about speaking education should be planned considering the easy-to-difficult principle, which is one of the essential principles of education.

Most people hesitate to speak in front of a person or a group of people. This hesitation sometimes turns into fear. Starting with simple examples will increase the productivity expected from this study.

As the study progresses, students will notice that their speaking skill has improved, and they will be able to participate in more comprehensive speaking practices.

The speaking education for children should have the quality to make them speak smoothly, easily and fluently. Therefore, students' lack of knowledge should first be overcome, and then they should be given practices by considering the real communication situations in daily life. The permanence of what is taught is in parallel with the fact that what is taught is seen in daily life. When one has the chance to practice what he has learned in daily life, this learning becomes more meaningful. When a student does not encounter the practices that he had at school in daily life, this education is not realistic, and it is difficult to get the expected productivity as a result of these practices.

There is a close relationship between the language skills. It is impossible to think of a skill independently. Thus, the activities in Turkish language classes should be done by having transitions between language skills where necessary.

Some other points to be noted about speaking education can be listed as follows:

* During the activities about speaking education, teachers should provide the students with examples about how to ask for permission to speak, when and how to ask questions, which expressions to start and end a speech, and how to get ready for prepared speeches.

* The activities should attract the attention of students, should be enriched by considering the other fields of curriculum, and should be applied to daily speeches.

* Students should be warned about the importance of vocabulary and general knowledge in giving good and effective speeches. The importance of being a good reader and listener should be emphasized.

* The fact that students are more active than the teacher in a classroom is an often emphasized point in getting productivity in educational studies. Teachers should provide students with a classroom environment where they can present themselves freely. Every chance to make students speak should be used to achieve this.

This study also includes some example activities about speaking education that classroom teachers and Turkish language teachers can practice in their classes.